

УДК 330.341.1

Копилук О. І.
Музичка О. М.

Львівський торговельно-економічний університет

Холод З. М.

Українська академія друкарства

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджено роль і значення альтернативних інноваційних стратегій у формуванні фінансово-економічної безпеки підприємств. Систематизовано інноваційні стратегії фінансово-економічної безпеки. Запропоновано шляхи вдосконалення та модернізації управління безпекою на інноваційних засадах.

Ключові слова: інновація, стратегія, фінансово-економічна безпека підприємства, ризики, загрози, життєвий цикл підприємства.

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання підприємств супроводжуються зменшенням їхньої кількості, дефіцитом фінансових ресурсів, погіршенням технічної, ринкової та силової складових їх безпеки, що актуалізує необхідність упровадження стратегічного управління на інноваційних та безпекоорієнтованих засадах. Важливим є визначення базових стратегій управління підприємством, їхнього функціонального призначення та використання інноваційної складової їх формування в неокризовий період. Тому формування новітніх підходів до інноваційної складової фінансово-економічної безпеки є актуальним і своєчасним завданням із наукового та практичного поглядів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему управління економічною безпекою підприємств, інноваційно-інвестиційною діяльністю та стратегічним інноваційним розвитком досліджували в наукових розробках такі вітчизняні і зарубіжні вчені: Г.О. Копосов, Н.В. Мешкова-Кравченко, О.М. Радкевич [1], Л.Є. Довгань, Ю.В. Каракай, Л.П. Артеменко [2], С.А. Іванов, Е.Я. Осіп [3], С.В. Лабунська [4], С.М. Шкарлет [5], Т.М. Янковець [6], Ю.С. Баташева [7], О.І. Маслак, Н.Є. Гришко [8] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Поряд із тим недостатньо розробленими залишаються питання формування стратегічних альтернатив інноваційного розвитку підприємств із позицій забезпечення фінансово-економічної безпеки, методичний інструментарій та індикаторні підходи до оцінювання інноваційної безпеки суб'єктів господарювання з урахуванням реалій сьогодення, ідентифікації ризиків, загроз та небезпек.

Метою статті є обґрунтування та вдосконалення теоретичних і прикладних аспектів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств на основі альтернативних інноваційних стратегій.

Виклад основного матеріалу. Формування інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку вимагає окреслення основних напрямів і джерел задіяння потенціалу суб'єктів господарювання у власний розвиток із урахуванням потреб техніко-технологічної, інформаційної, ринкової та силової модернізації й базуванням на альтернативних інноваційних стратегіях фінансово-економічної безпеки.

В умовах сьогодення трактування поняття «інновація» повинно містити не лише новітні науки досягнення у сфері науково-технічного прогресу, але й у наданні й впровадженні передових та конкурентоздатних продуктів і послуг,

змін у менеджменті в поточному й стратегічному вимірах.

На думку науковців Г.О. Копосова, Н.В. Мешкової-Кравченко та О.М. Радкевич інноваційна стратегія – це проект (модель) проведення головних інноваційних дій, необхідних для реалізації корпоративних стратегій, які направлені на певне оновлення окремих компонентів виробництва, реалізації та споживання продукції [1, с. 207].

Інноваційну стратегію розглядають як узгоджену сукупність управлінських рішень, що впливають на інноваційну діяльність підприємства і мають довгострокові наслідки [2, с. 343].

На існуванні ланцюгового зв'язку щодо інновацій, конкурентоспроможності та економічної безпеки акцентують у своїх працях С.А. Іванов, С.В. Лабунська та С.М. Шкарлет, наголошуючи, що інновації є основою забезпечення конкурентоспроможності на різних ієрархічних рівнях господарської системи (мікрорівні, мезорівні, макрорівні), є фундаментом стабільного та ефективного розвитку підприємств. Своєю чергою конкурентоспроможність стає визначальним фактором забезпечення економічної безпеки господарської системи та її сталого розвитку. Однак якщо конкурентоспроможність одночасно є і метою, й індикатором рівня розвитку національного господарства, то економічна безпека є умовою його існування й розвитку [3; 4; 5].

Безпекоорієнтований підхід до управління підприємством повинен базуватися на ієрархії та взаємозв'язку базових, функціональних, конкурентних та інноваційних стратегій функціонування суб'єктів господарювання, що наведено на рис. 1.

Формування альтернативних інноваційних стратегій повинно базуватися на загальних засадах і цілях фінансово-економічної безпеки та інноваційній спроможності підприємств з урахуванням індикаторів його інноваційної безпеки. В умовах неокризового періоду підприємства формують низку стратегічних інноваційних альтернатив, які пов'язані не лише із стадією життєвого циклу суб'єкта господарювання від виникнення, становлення, розвитку до банкрутства й ліквідацій, але й із трансформацією змін у енергоемності, трудомісткості та наукоємності кінцевого продукту, змінах у підходах до управління безпекою.

Ю.С. Баташева виокремила взаємозв'язок рівня розвитку виробничих систем і рівнів освоєння технологій із цілями їхньої фінансово-економічної безпеки та стратегічними цілями й завданнями, які взаємозалежні від етапу розвитку виробничої системи. Зокрема автор вважає, що життєвий цикл підприємства – це зародження (зростання),

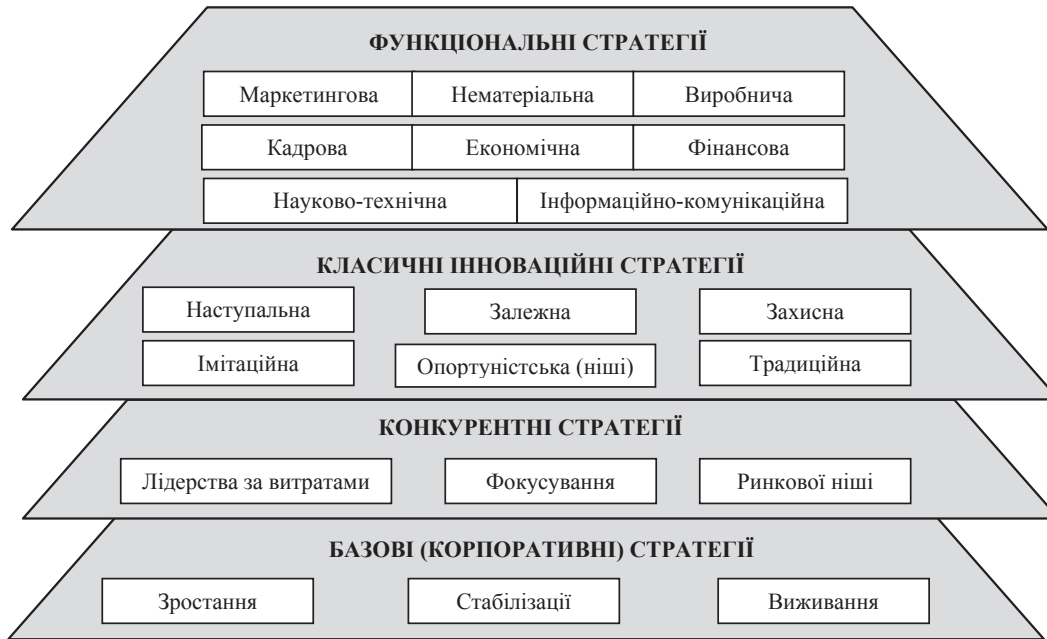

Рис. 1. Систематизація стратегій управління підприємством з урахуванням інноваційної складової

Джерело: систематизовано на основі [6]

стабільне функціонування, деградація. Відповідно до етапу розвитку підприємства цілі фінансово-економічної безпеки визначені як: підвищення й підтримання ефективності виробництва, фінансової стійкості і незалежності та мінімізації втрат. Такий підхід до інноваційних стратегій технологічного розвитку передбачає: розробку і впровадження нових технологічних рішень для реалізації стратегії зростання, розробку і впровадження нових технологічних рішень для підтримки життєвого циклу продукції, що випускається в межах стратегії стабілізації; своєчасну реалізацію застарілої технології під час реалізації стратегії виживання підприємства [7, с. 11].

Упровадження адекватної технологічної політики та розробка ефективної стратегії інноваційного технологічного розвитку покликані забезпечити фінансово-економічну безпеку підприємства шляхом:

- техніко-технологічного оновлення і фінансової незалежності;
- стимулювання зниження матеріальних витрат на виробництво й реалізацію продукції, підвищення конкурентоспроможності;
- оцінювання розвитку підприємств на різних етапах життєвого циклу з метою визначення потенціалу зростання, напрямів модернізації, можливих структурних змін;
- забезпечення перспективних інноваційних стратегій з урахуванням екзогенної чутливості, стабілізаційної значимості, модернізаційного прориву (зокрема через інвестування в інноваційно-місткі види економічної діяльності).

В основі формування конкурентних і відповідних їм інноваційних стратегій технологічного розвитку повинні лежати цілі фінансово-економічної безпеки. Основні ризики для фінансово-економічної безпеки пов'язані з «прорахунками» у виборі та освоєнні тих чи інших технологій, а значить існує необхідність розробки механізму оцінки впливу нових технологій на рівень фінансово-економічної безпеки підприємства. Очевидно, що різні рівні безпеки підприємства вимагають реалізації заходів, які

диференціюються за змістом, вартістю і термінами виконання. З огляду на це, вважаємо, що забезпечення адекватного рівня безпеки підприємств у розрізі основних її складових повинно ґрунтуватися на відповідній стратегічній інноваційній політиці.

У контексті активізації процесів забезпечення економічної безпеки підприємства засобами інноваційного розвитку варто виділити основні наслідки інновацій:

- постійна диверсифікація виробництва, що є наслідком кількісного й якісного оновлення продукції (розширення асортименту, підвищення якості, виробництво принципово нової продукції);
- освоєння нових ринків (розширення меж наявних) завдяки впровадженню комплексу маркетингових інновацій;
- підвищення ефективності виробництва шляхом упровадження новітніх досягнень науково-технічного прогресу (нові види матеріалів, економія ресурсів, зменшення виробничих втрат, сучасні методи організації виробництва тощо);
- удосконалення управління за допомогою застосування прогресивних методів організації праці, фінансування, кадрового навчання, інвестування, капіталізації та інших заходів, що спрямовані на: зменшення підприємницького ризику; збільшення ефективності діяльності підприємства; забезпечення безперервності, гнучкості і динаміки всього процесу прийняття інноваційних рішень за основними засадами інноваційної політики.

Отже, інноваційна діяльність охоплює всі аспекти, що формують економічну безпеку підприємства та сприяє її комплексному забезпеченню. У таблиці 1 сформовано добір стратегічних інноваційних заходів для забезпечення економічної безпеки підприємства за її складовими.

Одночасно з позитивним впливом інновацій на рівень економічної безпеки існує й протилежна залежність. Інноваційна діяльність – це додаткові виробничі, фінансові, ринкові та інші види ризиків, що зумовлюють як внутрішні, так і зовнішні загрози, знижуючи рівень економічної безпеки.

Таблиця 1

Інноваційні стратегії в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства

Складові економічної безпеки підприємства	Цілі безпеки	Інноваційні стратегії
Фінансова безпека	Забезпечення фінансової стабільності й платоспроможності підприємства в поточному й довгостроковому періодах	Стратегія наступальна й інтенсивного зростання
Інтелектуально-кадрова безпека	Формування якісного і кількісного кадрового потенціалу підприємства, його фахового й інтелектуального рівня та розвитку	Традиційні стратегії, інноваційні стратегії формування економіки знань й умінь
Техніко-технологічна безпека	Відповідність технологій, які використовують на підприємстві, сучасним світовим аналогам щодо оптимізації й витрат ресурсів	Модернізаційні виробничі стратегії техніко-технологічного прориву
Інформаційна безпека	Забезпечення аналітичної інформації, формування фінансово-економічної звітності й комунікативних послуг щодо іміджу підприємства	Реактивні та превентивні антикризові стратегії, захисні й нішові стратегії
Силова безпека	Забезпечення особистої та майнової безпеки на підприємстві	Захисні стратегії
Ринкова безпека	Формування адекватної цінової та маркетингової політики здійснення, визначення поточних і стратегічних конкурентних позицій.	Наступальні і захисні стратегії

Джерело: авторська розробка

Дуальний характер впливу інноваційної діяльності на стан економічної безпеки підприємства О.І. Маслак, Н.Є. Гришко. Автори наголошують, що, з одного боку, безпечний розвиток підприємства є неможливим без упровадження продуктивних та процесних інновацій, технологічних змін, інвестиційної діяльності, а з іншого, їх реалізація призводить до підвищення ризикованості діяльності підприємства під час просування продукції на ринок, віддаленості термінів повернення вкладених коштів, що, як наслідок, може привести до погіршення рівня економічної безпеки суб'єкта господарювання [8, с. 199].

Інноваційні стратегії, поруч із позитивними змінами в забезпеченні фінансово-економічної безпеки підприємств, мають і потенційні негативні чинники впливу на функціонування суб'єктів господарювання: зростання витрат та ризиків у процесі реалізації інновацій, можливе зниження продуктивності праці, загострення економічних й соціальних протиріч у колективі тощо. Виходячи з того, що фінансово-економічна безпека – це стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз, наявність достатніх конкурентних переваг та здатність ефективно використовувати свій потенціал, інноваційні пріоритети підприємства повинні базуватися на врахуванні не лише його життєвого циклу, фінансово-економічних показників та рівня безпеки, але й на стратегії, ключовою ланкою якої є інноваційна складова безпечного функціонування.

На нашу думку, фінансово-економічну безпеку суб'єктів господарювання варто трактувати в контексті використання системного та інноваційного підходу, який передбачає розгляд діяльності підприємства як багаторівневої структурної системи на основі дотримання принципів цілісності об'єкта дослідження, що забезпечує можливість виявлення взаємозв'язків та взаємозалежностей між елементами системи та розробки рекомендацій щодо їхнього раціонального використання на основі забезпечення ефекту операційного та фінансового синергізму й модернізаційних перетворень у структурі виробництва.

Варто зазначити, що залежно від стадії життєвого циклу підприємства та рівня його економічної безпеки можливим є альтернативний вибір інноваційних стратегій, серед яких доцільно виокремити: стратегію НДДКР, наступальну, оборонну, ретрововведень чи «відсікання зайвого» та ін. Кожна

з них має різний спектр дії й забезпечення рівня фінансово-економічної безпеки, проте інноваційний стратегічний підхід дозволяє конкретизувати сильні та слабкі боки, переваги й недоліки підприємства з позицій мінімізації ризиків і загроз.

На нашу думку, в процесі формування інноваційних стратегій фінансово-економічної безпеки підприємства, необхідно враховувати такі критеріальні ознаки: 1) рівень управління фінансово-економічною безпекою; 2) метод ідентифікації, реагування, запобігання ризикам і загрозам; 3) адаптаційна спроможність та стадія життєвого циклу суб'єкта господарювання; 4) джерела диверсифікації фінансової діяльності підприємства; 5) ступінь фінансового ризику; 6) рівень повноважень акціонерів, обсяг корпоративних прав і рівень контролю; 7) взаємозв'язок платоспроможності та очікуваних фінансових результатів у поточному й стратегічному вимірах.

Вважаємо доцільним виділити стратегії, які базуються на ступені корпоративного контролю, що відображає частку власників у статутному капіталі підприємства. За цим критерієм пропонуємо 2 типи корпоративної інноваційної стратегії фінансово-економічної безпеки підприємства:

1) стратегія, заснована на прибутковості бізнесу й мінімізації доходів акціонерів, яка передбачає мінімальну величину капіталу й рекапіталізацію прибутку в розширення підприємства;

2) стратегія максимізації доходів акціонерів з акцентуванням на зростанні показників прибутковості капіталу.

Взаємозалежність платоспроможності та очікуваних фінансових результатів функціонування суб'єктів господарювання дозволила виокремити низку інноваційних стратегій фінансово-економічної безпеки, а саме:

1) стратегія превентивного реагування, яка представляє собою план дій, заснований на попередньому реагуванні й очікуваній динаміці фінансово-економічних показників діяльності підприємства, його платоспроможності, прибутковості, ліквідності й ризиковості;

2) стратегія санації та фінансового забезпечення, яка ґрунтується на перспективних планах і заходах із мобілізації внутрішніх і зовнішніх фінансових резервів, спрямованих на нейтралізацію можливих загроз і зумовлених ними проблемних аспектів діяльності з метою відновлення довгострокової фінансової платоспроможності;

3) антикризова стратегія – це перспективна складова антикризового управління, яка встановлює набір засобів, інструментів, важелів та способів превентивного та реактивного менеджменту щодо відновлення платоспроможності й прибутковості підприємства;

4) стратегія активного реагування – це конкретний план дій на найближчу перспективу щодо ідентифікації, нейтралізації та мінімізації загроз і небезпек фінансово-економічній безпеці підприємства;

5) стратегія пасивного реагування – це перспективні заходи з передбачення, реалізації, нейтралізації чи мінімізації можливих збитків у результаті ідентифікації реальних загроз фінансово-економічній безпеці.

Запропоновані авторські підходи до формування інноваційних стратегій фінансово-економічної безпеки підприємств дозволять удосконалити наявний інструментарій забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств із базуванням на інноваційних засадах.

Висновки. Отже, формування систем фінансово-економічної безпеки підприємств необхідно здійснювати з урахуванням основних положень альтернативних інноваційних стратегій розвитку, наявних і потенційних ризиків і загроз.

Неокризовий період функціонування вітчизняних підприємств акцентує на необхідності врахування інноваційних стратегій, пов'язаних із рівнем корпоративного контролю та наявним рівнем платоспроможності й ризику підприємств. Такий новітній підхід дозволить обґрунтувати стратегії розвитку підприємств і враховувати ефективність та ризик здійснення інноваційного й модернізаційного процесу.

Подальші дослідження в цьому напрямі повинні ґрунтуватися на розробці методичного інструментарію оцінювання ефективності інновацій та їхнього впливу на рівень фінансово-економічної безпеки підприємств із визначенням індикаторів інноваційної безпеки та їхніх порогових значень.

Список використаних джерел:

1. Копосов Г.О. Формування інноваційної стратегії економічної безпеки підприємства / Г.О. Копосов, Н.В. Мешкова-Кравченко, О.М. Радкевич // Економічний простір. – 2008. – № 17. – С. 205–212.
2. Довгань Л.Є. Стратегічне управління : [навч. посіб.] / Л.Є. Довгань, Ю.В. Каракай, Л.П. Артеменко. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 440 с.
3. Иванов С.А. Инновационный потенциал развития экономической безопасности хозяйственной системы / С.А. Иванов, Е.Я. Осип // Вестник Санкт-Петербургского университета ГПС МЧС России. – 2009. – № 2. – С. 120–133.
4. Лабунська С.В. Інноваційна діяльність підприємства як фактор ризику та умова зміцнення його економічної безпеки / С.В. Лабунська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – № 725. – С. 297–304.
5. Шкарлет С.М. Економічна безпека підприємства : інноваційний аспект : [монографія] / С.М. Шкарлет. – К. : Книжкове вид-во НАУ, 2007. – 432 с.
6. Янковець Т.М. Реалізація інноваційних стратегій для досягнення конкурентних переваг / Т.М. Янковець // Проблеми науки. – 2012. – № 12. – С. 33–40.
7. Баташева Ю.С. Стратегія інноваційного розвитку як основа економічної безпеки підприємства / Ю.С. Баташева // Сборник научных трудов «Вестник НТУ «ХПИ»». – 2012. – № 15 – С. 8–12.
8. Маслак О.І. Управління економічною безпекою підприємства на принципах забезпечення її раціонального рівня / О.І. Маслак, Н.Є. Гришко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 1. – С. 198–208.

Копылюк О. И.

Музычка А. М.

Львовский торгово-экономический университет

Холод З. М.

Украинская академия книгопечатания

ИННОВАЦИОННЫЕ СТРАТЕГИИ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Резюме

В статье исследована роль и значение альтернативных инновационных стратегий в формировании финансово-экономической безопасности предприятий. Систематизированы инновационные стратегии финансово-экономической безопасности. Предложены пути совершенствования и модернизации управления безопасностью на инновационных принципах.

Ключевые слова: инновация, стратегия, финансово-экономическая безопасность предприятия, риски, угрозы, жизненный цикл предприятия.

Kopyliuk O. I.

Muzychka O. M.

Lviv University of Trade and Economics

Kholod Z. M.

Ukrainian Academy of Printing

INNOVATIVE STRATEGIES OF THE FORMATION OF FINANCIAL-ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISES

Summary

The role and importance of alternative innovative strategies in shaping financial and economic security are investigated. The innovative strategies of financial and economic security are systematized. The ways of improving and upgrading safety management on innovative principles are proposed.

Key words: innovation, strategy, financial and economic security risks, threats, life cycle of company.